

ЯК КИЯНИН ДЖОРДЖ КІСТЯКІВСЬКИЙ БУВ РАДНИКОМ ПРЕЗИДЕНТА США

Президент США Дуайт Ейзенхауер зі своїм радником
д-ром Джорджем Кістяківським

Аріадна Войтко
журналістка,

Пише на історичні, політичні та на теми культури, зокрема й про українців за кордоном. Крім газети «Дзеркало тижня», друкувалася в українській пресі США та довгий час працювала в «Українській думці» (Лондон) - газеті української громади Великої Британії. Авторка двох популярних книжок про Сполучене Королівство – «Реверанс Її Величності» та «Троянда з Букінгемського саду».

Щойно у видавництві КМ-Букс вперше в Україні вийшов щоденник відомого українця та відомого американського вченого *Джорджа Кістяківського* «Науковець у Білому домі», в якому йдеться про його роботу (1959–1960) радником президента США *Дуайта Ейзенхауера* з питань науки і техніки.

Удостоєний найвищих нагород США та численних світових наукових відзнак, д-р Дж. Кістяківський постійно вів щоденник, але то було радше для себе, а не для публіки. Одного разу, коли він був уже на пенсії, у розмові з колегою по Гарвардському університету він згадав про ці свої записи. Колега порадив йому видати їх окремою книжкою. Дж. Кістяківський не відразу пристав на цю пропозицію, але й не ідкотив її.

А невдовзі, прибравши з тексту деякі записи, що могли становити державну таємницю, та упорядкувавши їх, у 1976 році він видав свій щоденник у видавництві Гарвардського університету. Передмову до книжки зголосився написати американський історик *Чарльз Меєр*.

Д-р Джордж Кістяківський у своєму офісі

Однак майже півстоліття Україна не знала про існування цього щоденника – то й не дивно, адже за радянських часів прізвище автора (не лише відомого фізичного хіміка та лауреата багатьох престижних наукових відзнак, а й активного учасника проекту «Мангеттен» зі створення атомної бомби) практично не згадували. Та що казати – не знали й після проголошення незалежності. Проте кілька років тому книжка таки потрапила до України.

Мій приятель, з яким ми працюємо над кількома видавничими проектами, пан **Володимир Шарко** зі штату Флорида, дізнавшись про мою статтю в газеті «Дзеркало тижня» до 70-річчя створення і випробування в США атомної бомби та про причетність до цього Джорджа Кістяківського, поцікавився, чи чула я про той щоденник ученого. А потім розповів, що його дружина пані **Мерілін** працювала в Національній академії наук США, коли її віцепрезидентом був доктор Дж. Кістяківський. На одному з прийомів вона й познайомила свого чоловіка з паном Джорджем, людиною досить демократичною і комунікабельною. А дізнавшись, що пан Володимир – українець, Кістяківський подарував йому свій щоденник з дарчим написом: «*Володимир Шарку: От куди ми, українці, можемо піднятися. Сердечно – Джордж Кістяківський*».

Звичайно ж, я відразу зацікавилася цією книжкою, яку неодмінно мають знати в Україні. Але ж як її отримати? У ході складних маршрутів передачі цієї книжки з рук в руки українських й американських пластунів, дипломатів, інженерів і науковців (вирішили не ризикувати, пересилаючи її поштою) видання таки потрапило до Києва. І зрозумівши унікальність цієї книжки, відразу ж за її переклад з англійської взявся дипломат і професійний перекладач **Ярослав Войтко**, який уже перекладав біографії відомих світових діячів.

Записи ці й справді цікаві – вони не лише розповідають про розвиток науки і техніки в США наприкінці 50-х років, а й дають нагоду дізнатися про тодішні військові й наукові пріоритети у змаганні з Радянським Союзом та

зрозуміти процес прийняття рішень на найвищому рівні. Д-р Дж. Кістяківський хоч порівняно й недовго пропрацював у Білому домі, проте був причетний до багатьох важливих проектів Пентагону та Федеральної ради з науки і техніки. У своїх записах він постає перед нами людиною демократичною, надзвичайно працювитою, енергійною, масштабною, вимогливою, активною.

Президент США Д. Ейзенхауер і Дж. Кістяківський. 1958 р.

Богдан Кістяківський зі своїм малим сином Горею.
Фото з сімейного архіву Т. Киризій

Ми бачимо його переконливим радником, який вміє досягати позитивного результату в своїй роботі, вміє вислухати і прийняти позицію своїх колег чи аргументувати власну незгоду (а дискутувати не раз доводилося зі світового рівня американськими науковцями). Впевнений у собі, але не самовпевнений, харизматичний, часто усміхнений, завжди у доброму настрої, мислячий, уважний та незлобивий – ось таким постає перед своїми американськими та українськими нащадками цей вчений світового рівня.

З його уст ми, зокрема, дізнаємося (оскільки Дж. Кістяківський сидів з американського боку) і про хід відомих переговорів Д. Ейзенхауера з тодішнім радянським лідером **Микитою Хрущовим** у замській резиденції президента США Кемп-Девіді про скорочення озброєнь тощо.

Щоденник науковця з Білого дому також засвідчує, що постать Джорджа Кістяківського в черговий раз дозволяє українцям нарешті позбутися комплексу історичної меншовартості, коли у радянський час вважалося, що з сильними світу цього мають право вести розмову лише росіяни. Чому б це? Георгій Богданович не раз спілкувався на рівних з президентами, прем'єрміністрами, відомими політиками і науковцями, військовими і економістами. Скажімо, він роками щиро приятелював з відомим гарвардським і світовим економістом **Джоном Гелбрейтом**; а хімік за освітою і теж колишній гарвардець **Генрі Кіссінджер** питав свого часу у Дж. Кістяківського поради, чи варто йому й надалі займатися хімією. Тож містер Кісті (як його називали в Америці) сказав йому відверто: *ні, не варто*. Той послухався, а згодом став видатним дипломатом і політиком.

Післямову до українського видання «Науковця у Білому домі», власне, розповідь про саму постать Джорджа Кістяківського та його родину в Україні й за її межа-

ми, написали ми зі ще одним американським науковцем українського походження д-ром **Зеноном Стаховим**, а нашу розповідь суттєво доповнили своїми спогадами київська спадкоємиця Джорджа Кістяківського докторка **Тетяна Киризій** та дослідниця старовинного українського роду Кістяківських докторка **Інна Майко**.

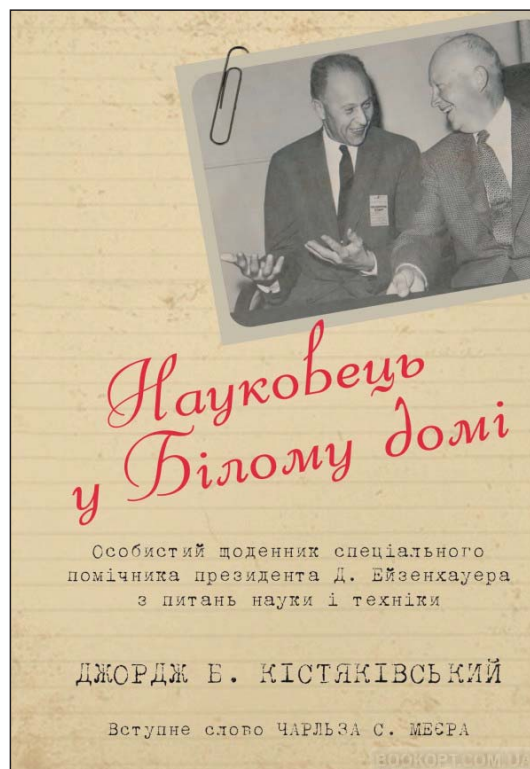
Нагадаю, родина Дж. Кістяківського залишила значний слід в українській науці й історії. Його дід - **Олександр Федорович Кістяківський**, родом з Чернігівщини, був правознавцем, працював у Петербурзі, згодом захистив дисертацію в Києві і став тут викладачем університету. Очолював Київське юридичне товариство (1879 р.).

Батько, **Богдан Кістяківський**, відомий юрист у галузі прав людини, соціолог і громадський діяч; разом з **Володимиром Вернадським** брав участь у створенні Академії наук України. Його київським товариством були **В. Антонович**, **М. Драгоманов**, **І. Франко**, **П. Чубинський**. За політичними переконаннями - соціаліст, підтримував **М. Грушевського**, **С. Петлюру**. Під впливом свого батька Георгій (Джордж) також був досить ліберальним.

Д-р **Ігор Кістяківський** (батьків брат) – доцент Київського університету, підтримував гетьмана **П. Скоропадського** і був міністром внутрішніх справ у його уряді. Належав до групи урядовців, які виступали проти укладання з Росією федеративного договору. У 1920 році емігрував до Парижа.

Інший дядько, **Володимир Кістяківський**, – професор хімії Петербурзької політехніки, працював у Академії наук України.

Нині в Бостоні живе дочка д-ра Кістяківського **Віра** – ядерний фізик та астрофізик, професор Масачусетського технологічного інституту. Вона й досі добре пам'ятає дні у Лос-Аламосі, коли її батько брав участь у проєкті «Манхеттен»: катання на конях і велике бажання вирватися за межі того огороженого містечка. Онучка Кістяківського і дочка Віри д-р **Карен Фішер** – також науковець, вивчає геофізику Землі та сейсмологію.

Д-р Джордж Богдан Кістяківський
зі своїм братом д-ром
Олександром Богдановичем Кістяківським.
Київ. Фото з сімейного архіву Т. Киризій

Дж. Кістяковський після Віриної мами був одружений іще двічі – з німкенею *Ірмою Шуллер* та американкою *Елейн Магоні*. Науковим архівом вченого опікується його рідний Гарвардський університет, де він пропрацював 50 років.

У процесі підготовки видання «Науковець у Білому домі» виявилось, що власні щоденники Кістяківські вели і 200, і 100 років тому. Так, щоденник у семи зошитах, який згодом був опублікований у журналі «Киевская старина», вів прадід Георгія Богдановича – священик *Федір Омелянович Кістяківський*.

Значно емоційніший та незрівнянно більший за обсягом – щоденник-двотомник про ситуацію в Києві у 1874–1885 роках – залишив згодом і його дід, відомий правник *Олександр Федорович Кістяківський*, який заповідав видати його не раніше ніж через 50 років після своєї смерті, а врешті видали щоденник аж за незалежної України у 1994 році. Нині український читач отримав щоденник вже молодшої генерації Кістяківських, і хто знає, можливо, з часом виявиться, що цей щоденник буде далеко не останнім з фамільного спадку інтелектуального і високоосвіченого роду Кістяківських. ■

Джордж Кістяківський зі своєю київською родиною:
(зліва направо) брат Олександр Богданович, братова дружина Ірина Георгіївна
та троєрідна сестра Мар'яна Юліївна Кістяківська (нащадок дядька Юлія Олександровича,
викладача математики Фундуклеївської гімназії, коли там навчалася Анна Ахматова).
Київ, 1975 рік. Фото з сімейного архіву Т. Киризій